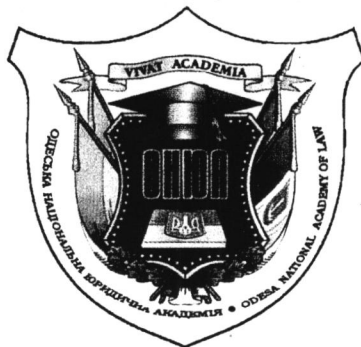

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ОДЕССКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ЮРИДИЧЕСКАЯ АКАДЕМИЯ
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ ФАКУЛЬТЕТ
в г. Симферополе

ГОСУДАРСТВО И ПРАВО В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ

**МАТЕРИАЛЫ II МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
(16 - 17 АПРЕЛЯ 2010 ГОДА)**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Кивалов С. В. – доктор юридических наук, профессор, президент Одесской национальной юридической академии, народный депутат Украины (*главный редактор*);
Поляков И. И. – кандидат юридических наук, доцент, декан Экономико-правового факультета Одесской национальной юридической академии в г. Симферополе (*зам. главного редактора*);
Аракелян М. Р. – кандидат юридических наук, профессор;
Бехруз Х. Н. – доктор юридических наук, профессор;
Витман К. Н. – доктор политических наук, профессор;
Дудченко В. В. – доктор юридических наук, профессор;
Дамирли М. А. – доктор юридических наук, профессор;
Каракаш И. И. – кандидат юридических наук, профессор.

Ответственный за выпуск — канд. юрид. наук, доцент Поляков И. И.

Сборник издан в авторской редакции и корректуре

Г72 Государство и право в условиях глобализации: реалии и перспективы. Сборник научных трудов. Материалы II Международной научно-практической конференции (16 – 17 апреля 2010 года) / Отв. за вып. Поляков И. И. – Симферополь: КРП «Издательство «Крымучпедгиз», 2010. – 592 с. – На украинском и русском языках.

ISBN 978-966-354-342-0

**УДК340.0(09)
ББК67.0:66.0(4Укр)**

В сборник, посвященный 10-летию Экономико-правового факультета Одесской национальной юридической академии в г. Симферополе, вошли научные статьи и тезисы докладов на различные темы, посвященные государственно-правовым проблемам развития современной Украины и иных государств, которые были представлены на пленарном и секционных заседаниях II Международной научно-практической конференции, состоявшейся 16 - 17 апреля 2010 года на базе Экономико-правового факультета ОНЮА в г. Симферополе.

Авторы раскрывают актуальные проблемы формирования и развития теории и истории государства и права, исследуют сложившуюся практику в гражданских, хозяйственных, административных, уголовных правоотношениях, а также деятельность институтов власти в сфере обеспечения законности и правопорядка в современном обществе с учетом международного опыта в этом направлении.

Сборник рассчитан на научно-педагогических работников, студентов, аспирантов, соискателей, практических работников государственно-правовой сферы деятельности.

Г72 Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи. Збірник наукових праць. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (16 – 17 квітня 2010 року) / Відп. за вип. Поляков І. І. – Симферополь: КРП «Видавництво «Кримнавчпеддержвидав», 2010. – 592 с. – Українською і російською мовами.

ISBN 978-966-354-342-0

**УДК340.0(09)
ББК67.0:66.0(4Укр)**

ГРИЦАН ОЛЬГА АНАТОЛІВНА,

к. ю. н., доцент кафедри господарського та екологічного права Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА НАДРА ЗА ПРОЕКТОМ КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО НАДРА У НОВІЙ РЕДАКЦІЇ

Важливим напрямком державної природоресурсної політики України є визначення режиму власності на надра.

Відповідно до ст. 13 Конституції України, надра, як і інші природні ресурси, що знаходяться в межах території нашої держави, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони є об'єктом права власності Українського народу. Право власника від його імені здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування у встановлених законодавством межах [1]. Таке ж положення закріплено у ст. 4 чинного Кодексу України про надра (далі – КУпН), відповідно до якої надра визнаються виключною власністю народу України і надаються тільки у користування [2]. Проект Кодексу України про надра у новій редакції від 16 липня 2009 року (далі – Проект) [3] окреслює коло суб'єктів права власності на окремі складові Державного фонду родовищ корисних копалин, що є кардинально новим для українського надрового законодавства. Такими суб'єктами, відповідно до ст. 29 Проекту, є: держава, яка реалізує це право через відповідні органи державної влади (щодо родовищ, корисні копалини яких віднесено до загальнодержавних); Автономна Республіка Крим, яка реалізує це право через свої органи влади (щодо родовищ, корисні копалини яких віднесено до місцевого значення (загальнопоширених)); територіальна громада, яка реалізує це право через обласні, Київську та Севастопольську міські ради (щодо родовищ, корисні копалини яких віднесено до місцевого значення (загальнопоширених)). Фактично мова йде про закріплення на законодавчому рівні двох форм власності на окремі частини надр – державної та комунальної, а також визначення суб'єктно-об'єктного складу правовідносин із приводу здійснення права власності на родовища корисних копалин. У зв'язку з цим виникає ряд запитань, вирішення яких матиме фундаментальний вплив на подальший розвиток доктрини надрового права та українського законодавства у сфері використання та охорони надр.

Основним із них є сама можливість закріплення форм власності на окремі частини Державного фонду надр поряд із конституційним визнанням надр об'єктом власності Українського народу. Постанова цього питання відсилає до дискусії про можливість визнання Українського народу самостійним суб'єктом права власності на природні об'єкти загалом та співвідношення права власності народу із правом власності інших суб'єктів, що багаті роки ведеться у доктрині екологічного, природоресурсного та земельного права. З цього приводу науковцями висловлюються різні, іноді діаметрально протилежні точки зору, кожна з яких у більшому або меншому обсязі заслуговує на увагу. Однак у контексті розгляду питання права власності на надра варто зупинитися на наступному. Практична неможливість здійснення народом своїх правомочностей власності на природні ресурси дає науковцям можливість стверджувати, що конституційне положення про правосуб'єктність Українсь-

кого народу на природні об'єкти має соціально-політичний, а не правовий характер [4, 66]. Це положення, як зазначається у юридичній літературі, потрібно кваліфікувати не як закріплення монополії власності на природні ресурси, їх належність одному суб'єктові, а як проголошення державою наміру встановити в інтересах народу певні вимоги (обмеження) щодо набуття та реалізації права власності на природні ресурси фізичними та юридичними особами, органами місцевого самоврядування та органами державної влади [5, 72]. З огляду на це, закріплення форм власності на надра або окремі їх складові не можна вважати таким, що суперечить Конституції України, однак при визначенні правового режиму власності на надра врахування загальнонародних інтересів повинне бути пріоритетним. Тому дещо помилковим видається твердження, що конституційне визнання Українського народу виключним власником надр держави юридично гарантує невід'ємність надр від такого власника без його волевиявлення, а у держави є лише компетенція по управлінню ними як частиною природних ресурсів в загальнонародних інтересах, тобто юридичне право виступати суб'єктом реалізації права власності [6, 54]. Адже встановлення державної та комунальної форм власності на надра не означає, що надалі правовідносини з приводу використання надр, їх охорони, а також управління фондом надр відбуватимуться без урахування загальнонародних інтересів або всупереч їм. Доказом цієї тези є закріплення трьох форм власності на землю та ліси, які, виходячи зі змісту Конституції України, також є об'єктами права власності Українського народу.

Врахування інтересів теперішніх і майбутніх поколінь накладає суттєвий відбиток на відносини власності, об'єктом яких виступають складові Державного фонду надр. Так, у ст. 4 діючого КУпН зазначається: «Угоди або дії, які в прямій або прихованій формі порушують право власності народу України на надра, є недійсними». На жаль, Проект не містить схожого положення, не зважаючи на всю його важливість. У цьому випадку доцільним є запозичення досвіду Російської Федерації, ст. 1.2. Закону РФ «Про надра» [7], де поряд із закріпленням державної форми власності на надра, зазначено: «Ділянки надр не можуть бути предметом купівлі, продажу, дарування, спадкування, вкладу, застави або відчужуватися в іншій формі».

Про подальше здійснення права власності на надра у рамках інтересів Українського народу в умовах існування державної та комунальної форм власності на родовища корисних копалин, свідчать також наступні положення Проекту:

1) при встановленні державної та комунальної власності на родовища корисних копалин у Проекті не здійснено спроби легітимації приватної власності у цій сфері;

2) надання надр у користування, відповідно до положень Проекту, і надалі здійснюватиметься виходячи з найбільш можливої економічної вигоди із врахуванням екологічних вимог, адже основною підставою для виникнення суб'єктивного права користування надрами, у тому числі – права користування родовищами корисних копалин, і надалі залишатиметься одержання спеціального дозволу на конкурентних засадах.

На закінчення варто зазначити, що закріплення державної форми власності на надра притаманне багатьом державам. Окрім Російської Федерації, таке положення міститься у ст. 5 Кодексу Республіки Білорусь про надра, де зазначено, що надра є виключною власністю держави [8]. Ст. 3 Закону Республіки Узбекистан «Про надра» гово-

рять про те, що надра є загальнонаціональним надбанням і виключною власністю Республіки [9]. Статтею 7 Гірничо-геологічного закону Республіки Польща закріплено, що всі родовища корисних копалин є власністю держави [10].

Тому подальші наукові дослідження проблем власності на надра повинні торкнутися проблеми легітимації комунальної форми власності у цій сфері, що є не лише новим для українського законодавства, але й не характерним для законодавства іноземних держав.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 36. - Ст. 340.
3. Проект кодексу України про надра в новій редакції [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.dgs.kiev.ua>.
4. Природноресурсове право України: навчальний посібник /

[Бавбекова Е. А., Бондар Л. О., Гавриш Н. С. та ін.]; за заг. ред. І. І. Каракаша. – К.: Істина, 2005. – 376 с.

5. Екологічне право України. Академічний курс: [Підручник] / [Ю. С. Шемшученко, М. В. Краснова, П. Ф. Кулинич та ін.]; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. – 848 с.

6. Шем'яков О. П. Правове регулювання використання та охорони надр: дис. ... к.ю.н. : 12.00.06 / Шем'яков Олександр Петрович. – Харків, 2004. – 207 с.

7. О недрах: Закон РФ от 21 февраля 1992 года № 2395-1 // Собрание законодательства РФ. – 1995. - № 10. – Ст. 823.

8. Кодекс Республики Беларусь о недрах от 14 июля 2008 года № 406-3. – Минск: Изд-во Амалфея. – 2008. – 140 с.

9. О недрах: Закон Республики Узбекистан от 12 декабря 2002 года // Собрание законодательства Республики Узбекистан. – 2003. - № 1 - 2. – Ст. 1.

10. Ustawa z 4 lutego 1994 roku Prawo geologiczne i gornicze // Dziennik Ustaw z 1994 roku. - Nr. 27. - Poz. 96.

АНТОНЮК УЛЯНА ВАСИЛІВНА,

к. ю. н., старший викладач кафедри цивільного і господарського права та процесу Навчально-консультаційного центру Одеської національної юридичної академії у м. Івано-Франківську

ОСОБЛИВОСТІ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

З інститутом дисциплінарної відповідальності як виду юридичної відповідальності в цілому пов'язаний інститут матеріальної відповідальності. Деякі вчені ототожнюють матеріальну відповідальність з цивільно-правовою [1, 13], інші ж вважають, що це різні правові категорії, не пов'язані між собою, з різними сферами застосування [2, 35; 3, 139; 4, 193; 5, 151]. Прихильники другої концепції не заперечують взаємозв'язку матеріальної відповідальності з дисциплінарною. Так, як стверджує М. В. Кравчук, матеріальна відповідальність дещо пов'язана з дисциплінарною, адже ці види виникають у сфері трудових правовідносин [4, 193]. Але не слід ототожнювати матеріальну і дисциплінарну відповідальність, оскільки перша має обопільний двосторонній характер, тому її сторонами можуть бути і працівники і роботодавці, стороною ж дисциплінарної відповідальності є лише працівник [6, 413]. Відмінність матеріальної відповідальності від цивільно-правової в тому, що цивільна відповідальність настає у процесі відшкодування шкоди заподіяної порушенням майнових та особистих немайнових прав особи, а матеріальна – настає за майнову шкоду заподіяну підприємствам, установам, організаціям внаслідок порушення трудових обов'язків [3, 140]. Є. Н. Жевлаков визначає зміст матеріальної відповідальності через покладення на особу, яка спричинила шкоду, обов'язок відшкодувати її підприємству, установі, організації чи іншому господарюючому суб'єкту, з яким ця винна особа перебуває у трудових відносинах [7, 22]. Тобто, матеріальна відповідальність за аналогією з дисциплінарною повинна

впливати з трудової функції працівника і пов'язуватись із заподіянням майнової шкоди у процесі реалізації даної функції.

Порядок накладення матеріальної відповідальності визначається у Кодексі законів про працю України (далі - КЗпП України) [8]. Правове регулювання майнової відповідальності закріплено у стст. 132, 133, 134 КЗпП України, і умови визначені у межах даних статей є загальними та підлягають застосуванню щодо працівників залізничного транспорту, які завдають матеріальної шкоди підприємству залізниці, на якому вони працюють. Але відповідні положення визначені у сучасному трудовому законодавстві щодо матеріальної відповідальності потребують доопрацювання і вдосконалення у Проекті Трудового кодексу України з огляду на розвиток ринкових відносин в Україні [9, 6].

Здебільшого, матеріальна відповідальність накладається одночасно з дисциплінарною у випадку, коли заподіяно пряму дійсну шкоду при неналежному виконанні працівниками залізниць своїх трудових обов'язків. Але основні труднощі на практиці при накладенні матеріальної відповідальності пов'язані з визначенням прямої дійсної шкоди, оскільки у КЗпП України не конкретизується зміст цього поняття. Водночас, дані категорії знайшли своє відображення у нових трудових кодексах країн СНД – Російської Федерації, Киргистану, Узбекистану.

Проект Трудового кодексу України містить значно прогресивніші положення, у порівнянні з КЗпП України, оскільки у ньому окремо подані визначення дійсної шкоди, загальної шкоди та прямої шкоди [10]. При цьому для нас має значення пряма дійсна шкода, яка заподіюється у процесі порушення чи недотримання трудових функцій працівників залізничного транспорту щодо дотримання вимог екологічної безпеки та охорони довкілля. Слід відмітити, що у чинному законодавстві України не передбачено особливостей з приводу відшкодування матеріальної шкоди працівниками залізничного транспорту. У Законі України «Про залізничний транспорт», у стст. 24, 25, містяться загальні положення про відшкодування шкоди і несення матеріальної відповідальності відправниками, одержувачами вантажів, власниками під'їзних колій згідно чинного законодавства [11]. Тобто дана норма має бланкетний характер. Тому матеріальна відповідальність

Андрусів У. Б. Ключові моменти правової охорони договору про надання послуг кабельного телебачення	244
Білоцький О. В. Проблеми визначення поняття «житло» в цивільному та житловому законодавстві	246
Борецька Л. Р. До питання вдосконалення порядку розподілу справ між суддями	247
Гелич А. О. Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця	248
Горохов В. А. Определение размера компенсации морального вреда	249
Зозуляк О. І. Завдаток як форма договірної відповідальності	251
Пленюк М. Д. Строки (терміни) виконання підрядником обов'язків за договором підряду	252
Хортюк О. В. Проблеми гармонізації законодавства України про торговельні марки з міжнародно-правовими нормами	253
Ярешко О. В. До питання про захист права на недоторканність ділової репутації в суді	255
Гуменний Р. В. Фірмове найменування чи комерційне позначення – проблема теоретичної невизначеності	256
Казаков Ю. Ю. Актуальные вопросы раскрытия информации, содержащей банковскую тайну	257
Касілова Д. Ю. Підстави виникнення володіння за цивільним законодавством України	258
Гнатів О. М. Договори про передання прав за пайовими цінними паперами	260
Горулько С. О. Місце проживання як об'єкт цивільно-правової охорони	261
Грейдін О. І. Цивільно-правові аспекти договору (довірчого) управління цінними паперами	262
Гулько Ю. Ю. Проблеми законодавчого забезпечення й колізії законодавства, яке регулює сферу інтелектуальної власності	264
Денисенко О. В. Штрафні санкції в господарських правовідносинах: проблеми, перспективи та шляхи подолання колізій при їх застосуванні	265
Зайвий Т. В. Матеріально-правові відмінності видів цивільного судочинства України	267
Ігнатушина М. І. Правові ознаки зовнішньоекономічних договорів	269
Карпов Р. В. Особливості застави заставної як різновиду цінних паперів	270
Кіріленко Ф. О. Джерела права в сфері інтелектуальної власності в Україні	271
Кононова Л. Н. Усмотрение как предпосылка реализации свободы физического лица	272
Луцик М. Л. Строк виконання зобов'язання експедитора за договором транспортного експедирування	273
Менджул М. В. Право власності громадських організацій в Україні	274
Михайлюк Г. О. Посередницькі послуги комерційних банків	275
Мороз Л. Я. Самоврядування як основа здійснення торговельно-біржової діяльності	277
Паєлюк Н. М. Принципи спадкового права	278
Переясловська Ю. А. До питання судового захисту корпоративних прав та інтересів держави	279
Петруненко Я. В. Демпінг у державних закупівлях та господарсько-правові засоби протидії йому	281
Полтавчук Ю. О. Засоби доказування у цивільному процесі України та США (порівняльна характеристика)	283
Руднев О. В. Правові наслідки не обращения в страховую компанию участников ДТП	284
Рибачок В. А. Особливості нотаріального оформлення згоди подружжя на укладення іпотечного договору щодо спільного сумісного нерухомого майна	285
Савінова В. М. Деякі спірні положення кредитних договорів, укладених в іноземній валюті	287
Сіра І. В. Проблеми фізичного захисту ядерних матеріалів	289
Синицька В. О. Договірна дисципліна: проблеми виконання умов господарського договору	290
Токарева В. О. Поняття та види страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату	292
Толкачов Д. І. Поручення справ про відшкодування моральної шкоди: пред'явлення позову	294
Трощенко І. О. Правова характеристика основних елементів зобов'язання, що виникає внаслідок culpa in contrahendo	295
Еннан Р. Є. Правова охорона корисних моделей у Італії та Іспанії	296
Яршевська Г. М. Щодо визначення форми договору про оплатне надання юридичних послуг	298

РАЗДЕЛ 5. ПРОБЛЕМЫ ЗЕМЕЛЬНОГО, АГРАРНОГО, ПРИРОДОРЕСУРСНОГО И ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА

Каракаш І. І. Методи правового регулювання природоресурсних відносин	300
Гафурова О. В. До визначення поняття «сільський населений пункт»	301
Грицан О. А. Право власності на надра за проектом кодексу України про надра у новій редакції	303
Антонюк У. В. Особливості матеріальної відповідальності за екологічні правопорушення у процесі діяльності залізничного транспорту	304
Петлюк Ю. С. Законодавчі підходи щодо визначення місця земель оздоровчого призначення в земельних фондах України та Російської Федерації	305
Юрчишин Н. Г. Зміст права приватної власності на ліси в Україні: окремі питання	307
Снегирев Ф. Ф. О некоторых аспектах международно-правового регулирования экологических проблем Украины	308
Бабєкєва Е. А. Теоретичні та практичні питання реалізації повноважень управління державної інспекції з контролю за використанням та охороною земель рескомзему АР Крим	310
Воєнна З. Н. Деякі аспекти проблеми встановлення сервітуту	312
Грабовець Н. О. «Кадастрові зйомки» як правова категорія	313
Залозний М. Ю. Правові аспекти проголошення природних територій курортними та їх подальше правове забезпечення	314
Канарик Ю. С. Щодо гармонізації законодавства України до законодавства європейського союзу у сфері виробництва молока	316
Караханян К. М. Щодо визначення земель, які підлягають продажу на конкурентних засадах	317
Настєчко К. О. Співвідношення обігу земельних ділянок та оформлення прав на земельні ділянки	319
Настіна О. І. Приватизація земель державної власності в Україні	320
Пасєчник О. С. Актуальные проблемы земельной реформы Китая	321
Резніченко С. Б. Щодо питання про поняття «право на забудову» і «збудова» земельної ділянки	322
Терлецька Л. М. Шляхи усунення прогалин законодавства про відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам	323
Чопик О. П. Поняття права користування лісами	325